

HandläggareRichard Hultman
Neil Ross**Till**Trafiknämnden
2023-04-20

Åtgärder för att stärka ek- och groddjurssamband. Etapp 3 av Grönare Stockholm. Slutredovisning.

Förslag till beslut

1. Trafiknämnden godkänner slutredovisning av 7 delprojekt inom Grönare Stockholm etapp 3.

Gunilla Glantz
FörvaltningschefBengt Stenberg
AvdelningschefKarin Tufvesson-Hjelmfeldt
Enhetschef

Sammanfattning

De sju projekten inom Grönare Stockholm etapp 3 har syftat till att utveckla och stärka stadens ekosystemtjänster genom att utveckla gröna samband och biologisk mångfald.

Projektens mål bestod av att:

- Stärka och utveckla utvalda eksamband.
- Stärka och utveckla utvalda spridningsvägar och övervintringslokaler för groddjur.

Kontoret gör bedömningen att de genomförda insatserna bidrar till syftet och stärker både eksamband och groddjursbiotoper enligt projektmålen.

Kostnaderna för genomförandet av samtliga projekt uppgår till 27,0 mnkr vilket är 1,0 mnkr mindre än budgeterat. Det lägre utfallet är en kombination av minskade kostnader för byggansvar och risk, utebliven indexuppräknings och entreprenadkostnader.

Kontoret föreslår att trafiknämnden godkänner slutredovisning för Grönare Stockholm etapp 3.

Bakgrund

Kommunfullmäktige antog i februari 2017 (utl. 2017:30, dnr 171-1292/2016) Grönare Stockholm, riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden. Riktlinjerna syftar till att generellt stärka stadens gröna kvaliteter i alla stadsdelar. I kommunfullmäktiges budget 2017 utökades också trafiknämndens investeringsbudget med 300 mnkr under åren 2017-2019, med avsikt att genomföra satsningar i de sju stadsdelar som utpekats som särskilt prioriterade. Kontoret begärde därefter en budgetjustering av medlen över en längre tidsperiod för att möjliggöra ett väl förankrat innehåll med tid för dialog och samråd med både berörda förvaltningar och andra berörda. Genomförandetiden för projekten inom Grönare Stockholm etapp 1-3 förlängdes till och med 2022.

Grönare Stockholm etapp 1

Trafiknämnden beslutade i april 2017 (dnr T2017-00093) om utrednings-, inriktnings- och genomförandebeslut för 14 projekt som utgör etapp ett av trafiknämndens genomförande av intentionerna i Grönare Stockholm.

Grönare Stockholm etapp 2

Trafiknämnden godkände i november 2017 (dnr T2017-00093) inriktning för 11 delprojekt som finansieras med medel från Grönare Stockholm.

Grönare Stockholm etapp 3

Projekten inom Grönare Stockholm etapp 3, syftar till att utveckla och stärka stadens ekosystemtjänster genom att utveckla gröna samband och biologisk mångfald.

Insatserna inom Grönare Stockholm etapp 3 kopplas främst till stadens miljöprogram, handlingsplan för biologisk mångfald och stadens översiktsplan där 33 platser identifierades som särskilt intressanta för att främja biologisk mångfald.

Målen för delprojekten inom Grönare Stockholm etapp 3 är att:

- Stärka och utveckla utvalda eksamband.

- Stärka och utveckla utvalda spridningsvägar och övervintringslokaler för groddjur.

Inriktningsbeslut för Grönare Stockholm etapp 3 togs av trafiknämnden den 14 juni 2018 med avsikten att förstärka stadens gröna infrastruktur och ekosystemtjänster på sju platser.

Genomförandebeslut för vissa projekt i etapp 3, beslut 1 av 2, fattades av trafiknämnden 24 september 2020. Investeringsutgiften för dessa projekt beräknades uppgå till 20,0 mnkr.

För att invänta bygghandlingar och ekonomisk kalkyl för det återstående projektet, groddjurstunnel under Perstorpsvägen i Farsta, fattade nämnden ett kompletterande beslut, Genomförandebeslut del 2 av 2 som togs den 18 februari 2021. Projektets investeringsutgift beräknades till 8,0 mnkr.

Nedanstående karta visar de sju platser där insatser planerades för att bevara och utveckla groddjurssamband och eksamband enligt tidigare inriktningsbeslut för Grönare Stockholm etapp 3. Platserna och deras beteckning är hämtade från det underlagsmaterial som togs fram inför arbetet med stadens översiktsplan. För att undvika sammanblandning har de ursprungliga sifferbeteckningarna behållits.

Kartan visar platserna för de sju projekten inom Grönare Stockholm etapp 3.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom trafikkontoret. Kontoret har samverkat med berörda stadsdelsförvaltningar kring projektens planering, utformning och kommunikation.

Resultat

Åtgärder för att stärka ekbiotoper

Nedanstående åtgärder har syftat till att stärka ekbiotoper. Beroende på de lokala förutsättningarna och behoven har ett urval av lämpliga insatser genomförts på respektive plats.

- Slyröjning.
- Gallring för att friställa ekar.
- Avverkning av utvalda träd för att gynna utvecklingen av utvalda träd.
- Fräsning av stubbar och restaurering av slåttermark vilket effektiviserar framtida drift.
- Selektiv gallring av buskage och undervegetation, bevarande i vissa lägen.
- Nyplantering av ek där det saknas unga träd och efterföljare för att utveckla rätt åldersprofil i ett ek-område.
- Plantering av brynväxter och ängsblommor för pollinatörer och andra insekter.
- Etableringsskötsel, bevattning av nyplanterade växter utförs inom projektet.
- Placering av död ved i form av t.ex. faunadepåer, risbänkar, stockbänkar och skulpturer/installationer av ek-timmer.
- ”Veteranisering” av utvalda träd för att skapa habitat för ek-levande organismer.
- Placering av mulm-holkar och andra boplatser för insekter.
- Informativa och pedagogiska skyltar som berättar om insatserna.
- Sittmöbler skapade av timmer avverkat på platsen.
- Tillverkning och uppsättning av fågel- och fladdermusholkar från timmer avverkat på platsen.
- Skapande av naturstigar, gläntor och utsiktsplatser i de restaurerade områdena.
- Inmätning av faunadepåer samt nya skötselytor och överföring av GIS-koordinater till DpMap samt miljöförvaltningens miljödataportal.
- Framtagande av enklare skötselplaner för de nyligen restaurerade områdena som kan användas av respektive stadsdelsförvaltning.

Figur 1: Bilden visar en ekbacke i Farstanäs som är igenväxt av sly och ungträd.

Figur 2: Samma yta som i Figur 1 men denna bild visar resultat efter restaureringsarbetet. Ekarna är friställda och den gamla slätterängen har restaurerats.

Figur 3: Bilden visar Vårberg, en grönyta mellan viktiga ekbiotoper innan arbetet har påbörjats.

Figur 4: Vårberg, samma yta som i bild 3, efter restaurering med nyplanterade ekar, brynväxter och blommor för pollinatörer samt skulpturer och möbler av dödved.

Åtgärder för att stärka groddjursbiotoper

För att stärka groddjursbiotoper har trafikkontoret genomfört följande insatser:

- Anläggning av dammar.
- Anläggning av mur med övervintringsplats som också kan utformas med sittgradäng/terrass för människor.
- Inplantering av finbladig vattenvegetation i småvatten.
- Inplantering av varierad växtlighet i strandzonen på befintliga småvatten.
- Eventuell röjning/gallring av skuggande växtlighet runt befintliga dammar.

- Tillgänglighetsanpassning med klivstenar i vattnet samt brygga och bänkar.
- Informationsskylt om groddjur.
- Groddjurspassage (tunnel) under väg i närheten av småvatten och övervintringslokaler.

Råcksta träsk, dammar och övervintringslokaler

Vid Råcksta träsk i Grimsta naturreservat har två nya groddammar anlagts och en befintlig igenväxt damm restaurerats och utvidgats. Samtliga dammar har tillhörande träbryggor med sittbänkar och plattformar för att besökare ska kunna komma närmare vattnet. Dammarna är utformade med grundare delar som värma upp tidigare på våren på grund av solinstrålning, vilka utgör gynnsamma ägglägningsplatser och ger förutsättningar för stor biologisk aktivitet. Flera övervintringsplatser för groddjur har anlagts i närheten och träd och buskar som gynnar pollinatörer har planterats.

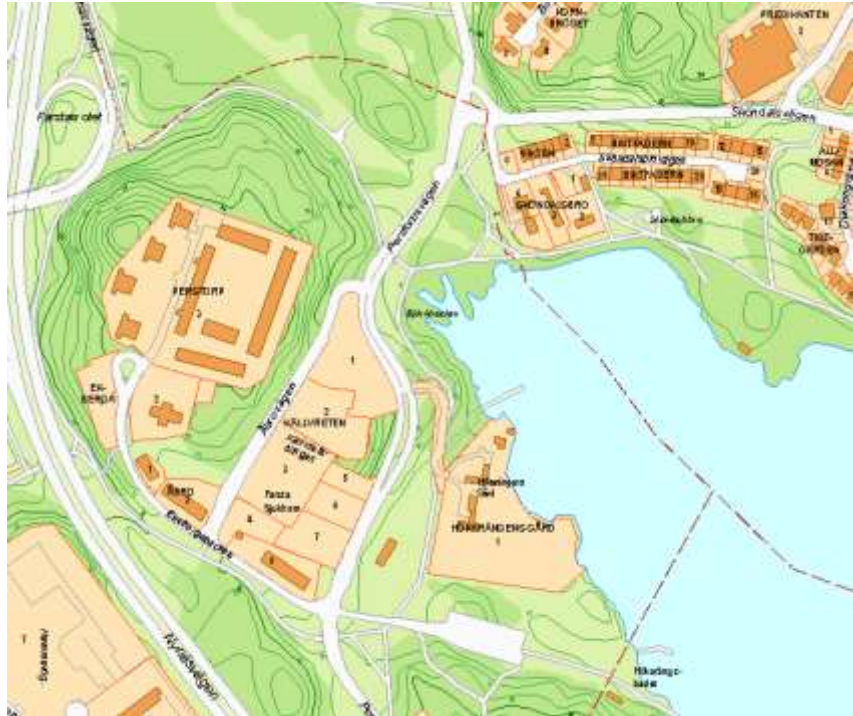

Figur 5: Bilden visar en nyanlagd damm med träbrygga i Råcksta träsk.

Groddjurstunnel under Perstorpsvägen

Två tunnelrör har anlagts under Perstorpsvägen. Tillsammans med exploateringskontoret projekterades anläggningen som ett delprojekt av den pågående vägprojekteringen. Detta möjliggjorde projektet i sin helhet och bedöms också ha lett till lägre investeringskostnader.

Anläggningen består av två tunnelrör och tillhörande fångstarmar som styr in smådjur, gnagare och amfibier till tunnelpassagerna under körbanan.

Figur 6: Bilden visar ett kartutsnitt över det aktuella området för tunnelarna.

Figur 7: Flygbild som visar de planerade tunnelrörens ungefärliga läge under Perstorpsvägen.

Figur 8: Bilden visar en av tunnelmynningarna under Perstorpsvägen, som består av prefabricerade betongelement.

Figur 9: Bilden visar en av ingångarna till groddpassagen vid Perstorpsvägen, med fångstarmens placering i vägbanken som hindrar groddjur från att ta sig upp på körbanan och istället leder djuren in i tunneln.

Måluppfyllelse

Biologisk mångfald är en av de grundläggande förutsättningarna för att ekosystem ska vara livskraftiga och kunna leverera funktioner och nyttor som människa och samhälle behöver och använder. Generellt kan sägas att både ek- och groddjursmiljöer utgör goda livsmiljöer för ett mycket stort antal växter, djur och insekter. De är därför platser som bidrar till god biologisk mångfald.

De projekt som beslutades i samband med nämndens genomförandebeslut framgår av kartbilden under rubriken Bakgrund ovan; fyra områden för att stärka ek-samband och tre för att stärka groddjurs-samband. Ett av projekten, övervintringslokal för groddjur vid Lillsjön i Bromma (nr 10 på kartan) kunde inte genomföras på grund av att ett närliggande exploateringsprojekt för

bostadsändamål återupptogs. Delar av projektet kommer förhoppningsvis kunna inrymmas i exploateringskontorets projekt Stora Linta Gårdsväg.

Planeringen av groddammar centralt i Grimstaskogen avslutades p.g.a. markföroreningar, till förmån för dammar vid Räcksta träsk.

Följande mål för projekten inom Grönare Stockholm etapp 3 godkändes i genomförandebesluten:

- Stärka och utveckla utvalda ek-samband.
- Stärka och utveckla utvalda spridningsvägar och övervintringslokaler för groddjur.

De genomförda projekten bedöms utveckla både befintliga områden och biotoper men också stärka sambanden *mellan* olika områden och biotoper. Projekten bidrar också genom sin gestaltning till att skapa trygga och attraktiva platser att vistas på.

Projektets genomförande och tidsplan

De åtgärder som planerades för att utveckla ekbiotoper och eksamband, och även andra åtgärder för att främja artrikedomen, har genomförts fortlöpande i enlighet med planen från genomförandebeslutet till och med 2022. Framförallt gäller det gallring, slyröjning och stubbfräsning som är centrala inslag i arbetet med att skapa goda förutsättningar för ekbestånden. Dessa initiala investeringar, som inledningsvis behöver genomföras flera gånger, medför framtida rationell drift i form av gräsklippning eller slåtter för att hävda de öppna markerna från sly och buskvegetation.

Groddjurstunnlarna under Perstorpsvägen genomfördes som ett delprojekt i exploateringskontorets pågående ombyggnad av Perstorpsvägen, vilket var en förutsättning för genomförandet. Av detta följde också att delprojektet anpassade sin tidplan till huvudprojektets tidplan. Anläggningen färdigställdes cirka 6 månader senare än planerat vilket var ovidkommande för anläggningens framtida funktion.

Restaurering av dammar och nyanläggning av övervintringslokal invid Räcksta träsk i Grimstaskogen genomfördes som alternativprojekt till de dammar i centrala Grimstaskogen som inte gick att genomföra. Av detta följde att det inte fanns någon fastställd tidplan enligt genomförandebeslutet. Anläggningen är färdigställd.

Planeringen för dammar och övervintringslokaler vid Lillsjön i Bromma avbröts efter besked om förändringar i exploateringskontorets planer för bostadsbebyggelse kring Lintavägen. Exploateringskontorets förändringar, bl.a. av stora ledningspaket i närområdet, innebar avsevärda risker för genomförandet av damm- och övervintringslokaler vilket gjorde att planeringen avslutades.

Planeringen för dammar i central Grimstaskogen avbröts efter jordprovtagning som visade på markförorening av oklar härkomst och utbredning. Med erfarenhet av de stora risker och fördyringar som sanering av markföroreningar kan innebära för markbyggnadsprojekt valde kontoret att avbryta planeringen till förmån för restaurering av groddammar med tillhörande övervintringslokal och brygganläggning i södra delen av Grimstaskogen invid Råcksta träsk.

Intressentantering och kommunikation

Projektet har kommunicerats via stadens hemsida Stockholm växer och traditionella byggskyltar på byggplatsen. Vad gäller insatser för groddjur har ytterligare kommunikationsinsatser inte genomförts då det bedömts att påverkan på närboende är liten då anläggningen är driftsatt.

Insatser för att utveckla ekbestånd och samband kan, enligt tidigare erfarenheter, i vissa lägen ifrågasättas av närboende och andra intressenter. I dessa lägen har dialog förts med olika intressegrupper, t.ex. sommarstugeägare, i kombination med förklarande informationsskyltar på platserna. Välutbildade entreprenörer har också bidragit till att frågor har hanterats direkt på platsen i samband med arbetets genomförande.

Figur 10: Bilden visar en informationsskylt om pågående naturvårdsåtgärder i ekmiljö, uppsatt vid en restaurerad glänta.

Ekonomi

Kostnaderna för genomförandet av etapp 3 inom Grönare Stockholm fördelar sig enligt nedanstående tabell:

	Beslutat belopp (mnkr)	Utfall (mnkr)	Avvikelse (mnkr)
Utgifter			
Utredning och projektering	4,0	7,9	3,9
Byggansvarigkostnader inkl. byggledning och risk	6,5	3,2	-3,3
Entreprenad	16,4	15,9	-0,5
Index	1,1	0,0	-1,1
Summa utgifter	28,0	27,0	-1,0
Netto	28,0	27,0	-1,0

Kostnaderna för utredning och projektering ligger 3,9 mnkr över budget vilket bl.a. är en följd av förgäveskostnader för projektet Lillsjön och höga utredningskostnader för att hitta lämpliga platser för groddjursprojekt.

Avvikelsen för byggansvarigkostnader och entreprenad kan hänföras till en välfungerande samverkan med exploateringskontoret kring vissa projekt vilket har medfört lägre kostnader än budgeterat. Kontoret har också begärt budgetjustering av 1,0 mnkr för att möjliggöra mindre kompletteringar efter slutbesiktningar och kostnader för garantiskötsel.

Risk/Osäkerhet

Groddjursdammar i Grimstaskogen

Vid byggande i mark finns alltid risk att markföroreningar påträffas. Inom etapp 3 planerades groddjursdammar på tidigare utfylld mark vid ängarna i Grimstaskogen. Detta gjorde att det fanns misstankar om föroreningar, vilket bekräftades vid provtagning. Då projektet inte hade budgeterat för sanering av markföroreningar avbröts projektet. Ett saneringsarbete hade också kraftigt försenat genomförandet.

Projektledningen har haft svårigheter att hitta lämpliga platser för groddjursdammar där både biologiska och tekniska kriterier har

goda förutsättningar att uppfyllas. Detta leder till att platser behöver prövas som inte ens i ett inledningsskede anses optimala och som i senare läge inte visar sig genomförbara.

Liknande insatser genomfördes istället vid Råcksta träsk i form av restaurering och utveckling av igenväxta äldre dammar med kringliggande anläggningar för upplysnings- rekreations- och utbildningssyfte.

Groddjursdammar vid Lillsjön

I ett tidigt skede tillfrågades exploateringskontoret om planerna på att anlägga groddjursdammar invid Lillsjön i Bromma. Vid den tiden utgjorde inte groddammarna något hinder för intilliggande projekt, vilket ändrades ca ett år senare. På grund av de ändrade exploateringsplanerna tvingades trafikkontoret lägga ner dammprojektet.

Groddjurstunnel under Perstorpsvägen

I samband med genomförandebeslutet identifierades risker framför allt i form av att befintliga ledningspaket skulle försvåra eller omöjliggöra placeringar av tunnelrören. Riskerna besannades inte.

Restaurering av ekbiotoper

De risker som identifierades för restaurering av ekbiotoper bestod främst av brister i kommunikation med närboende och deras förståelse för åtgärderna. Riskerna besannades inte.

Generella risker

Generella risker i form av orimligt höga eller för få anbud har inte besannats. Tack vare samverkan med exploateringskontoret och planerad vägombyggnad blev kostnaderna för grodtunneln lägre än budgeterat.

Slut